

İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİ

22.11.2005

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan basın bildirisi

DAİRE KARARI

*Kakoulli v. Türkiye**

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi bugün **Kakoulli v. Türkiye** (başvuru no. 38595/97) olayıyla ilgili kararını yazılı olarak açıklamıştır.

Mahkeme oybirliğiyle,

- Kuzey ve Güney Kıbrıs arasındaki tampon bölgede başvuruçuların yakınının bir Türk askeri tarafından öldürülmesiyle ilgili olarak İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı);
- Ölümünün uygun şekilde araştırılmamasıyla ilgili olarak Sözleşme'nin **2. maddesinin ihlal edildiğine**;
- **14. maddenin** (ayrımcılık yasağı) **ihlal edilmediğine**;

karar vermiştir.

41. madde (adil tazmin) uyarınca Mahkeme, Chriso Kakoulli'ye 20,000 euros (EUR) ve geri kalan diğer başvuruçulara 3,500 EUR manevî tazminat verilmesine karar verdi. Ayrıca Mahkeme yaptıkları giderler ve harcamalar için başvuruçulara toplam 20,000 EUR verilmesini kararlaştırdı.

1. Temel olaylar

Başvuruçular Chriso Kakoulli, Andreas Kakoulli, Martha Kakoulli ve Kyriaki Kakoulli sırasıyla 1944, 1969, 1972 ve 1970 doğumlu Kıbrıs vatandaşlarıdır. Paralini'de yaşayan Andreas Kakoulli dışında hepsi Avgorou'da ikamet etmektedir.

Dava, bir Kıbrıs vatandaşı olan Petros Kakoulli'nin 13 Ekim 1996 tarihinde bir Türk sınır muhafızı tarafından öldürecek şekilde vurulmasıyla ilgilidir. Chriso Kakoulli, Petros Kakoulli'nin eşi ve diğer başvuruçular da çocuklarıdır.

İlgili olaylar taraflar arasında tartışmalıdır.

Başvuruçulara göre, Petros Kyriakou Kakoulli ve Panikos Hadjiathanasiou, Dhekelia Britanya Egemenlik Bölgesi (*Sovereign Base Area*) (SBA) yakınındaki Syrindjieris adı verilen alana salyangoz toplamaya gitmiştir. Panikos Hadjiathanasiou, Petros Kakoulli'ye bakınmış ve onu Kuzey Kıbrıs sınırları içerisinde görmüştür. İddiasına göre askerler Petros Kakoulli'ye durmasını emretmiş, o da durmuş ve ellerini başının üzerine kaldırmıştır. Savaş kıyafetleri giymiş iki Türk askeri bunun üzerine yere yatarak çatışma pozisyonu almış ve silahlarını Petros Kakoulli'ye doğrultmuştur. Hemen bunun ardından Panikos Hadjiathanasiou iki el silah sesi duymuş ve Petros Kakoulli'nin yere düştüğünü görmüştür. Birkaç dakika sonra, Petros Kakoulli halen yerde yatarken, Panikos Hadjiathanasiou bir Türk askerinin hareket ettiğini ve yattığı yerden yedi-sekiz metre uzaktan üçüncü kez ateş ettiğini görmüştür.

* Bu basın bildirisi İngilizce'den Türkçe'ye Avrupa Birliği'nin Hafıza Merkezi tarafından gerçekleştirilen Ağır İnsan Hakları İhlallerinde Cezasızlıkla Mücadele projesi kapsamındaki finansal desteğiyle Anasaya Gündemi işbirliğiyle Serkan Köybaşı tarafından tercüme edilmiştir.

Türk Hükûmeti'ne göre ise Petros Kakoulli ateşkes çizgisini geçmiş ve sözlü olarak ve el hareketleriyle uyarılmasına rağmen durmamış, fakat sınır çizgisine doğru kaçmıştır. Askerlerden biri ona yaklaşmış ve havaya ve yere uyarı ateşi açmıştır. Kaçmaya devam etmesi nedeniyle üçüncü defa belinin altına doğru ateş edilmiş, bu, anlaşıldığı üzere ölümcül yaralanmaya sebep olmuştur. Ayrıca Hükûmet Petros Kakoulli'nin üzerinde bir bıçak (*bayonet*) ve ip (*garrotte*) bulunduğunu ifade etmiştir.

Soruşturmacılar olay mahallini ziyaret etmiştir. Olay yerinin taslak haritası çizilmiş, fotoğraflar çekilmiş ve aralarında kurbanı vuran askerin de olduğu bazı polis memurları, görevliler ve koruma görevindeki askerlerin ifadeleri alınmıştır.

Famagusta Devlet Hastanesi'nde yapılan otopsinin ardından Petros Kakoulli'nin, kalbine isabet eden bir kurşuna bağlı iç kanama sonucu öldüğü anlaşılmıştır. İkinci bir otopsi Larnaka Hastanesi'nde yapılmış, vücutta üç parça silah yaralanması bulunmuş ve bazı yaralanmaların Petros Kakoulli'nin ellerini havaya kaldırdığı sırada açılan ateş sonucu ve diğerlerininse Petros Kakoulli yerde yatarken veya yere eğildiği sırada vücuda ateş edilmesiyle oluştuğu tespit edilmiştir.

Soruşturmanın sonucunda, soruşturma görevlilerinin, olayın şartları içerisinde ölümün haklı bir mazerete dayandığı sonucuna ulaşması nedeniyle, Petros Kakoulli'yi vuran askerle ilgili olarak cezaî veya idarî bir dava açılmamıştır. Olay, "davaya gerek olmadığı" olarak sınıflandırılmış, bir başka deyişle başka bir soruşturma veya cezaî süreç olmayacağı belirtilmiştir.

2. Yargılama ve Mahkeme'nin oluşumu

Başvuru 19 Mart 1997 tarihinde İnsan Hakları Avrupa Komisyonu'na yapılmış ve 1 Kasım 1998 tarihinde İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ne iletilmiştir. 4 Eylül 2001 tarihli bir kararla kabul edilebilir bulunmuştur. Kıbrıs Hükûmeti üçüncü taraf olarak davaya katılmayı talep etmiştir.

Karar aşağıda sayılan yedi yargıçtan oluşan Daire tarafından verilmiştir:

Nicolas **Bratza** (Britanyalı), **Başkan**,

Giovanni **Bonello** (Maltalı),

Rıza **Türmen** (Türk),

Matti **Pellonpää** (Fin),

Kristaq **Traja** (Arnavut),

Lech **Garlicki** (Leh),

Ljiljana **Mijović** (Bosna Herkes vatandaşı), **yargıçlar**,

ve ayrıca Michael **O'Boyle**, **Bölüm Yazışleri**.

3. Kararın özeti

Şikayetler

Başvurucular, kocası ve babaları olan Petros Kakoulli'nin salyangoz toplarken Kıbrıs'taki Türk askerler tarafından bilinçli şekilde vurulduğundan ve öldürüldüğünden şikâyet etmektedir. Başvurucular ayrıca, Petros Kakoulli'nin öldürülmesinin Kıbrıslı bir Yunan ve Hıristiyan olması nedeniyle ayrımcılık ihtiva ettiğini ileri sürmüştür. Sözleşme'nin 2. maddesine (yaşam hakkı), 8. maddesine (aile hayatına saygı hakkı) ve 14. maddesine (ayrımcılık yasağı) dayanmışlardır.

Mahkeme'nin kararı

İç hukuk yollarının tüketilmesi

Türk Hükûmeti başvuruçuların, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yargı sistemi içerisinde kendileri için kullanılabilir olan yargısal yolları kullanmadan başvuru yaptıkları gerekçesiyle iç hukuk yollarını tüketmediklerini ifade etmiştir.

Mahkeme, Sözleşme'nin amaçları göz önüne alındığında, KKTC'deki kullanılabilir yargı yollarının "iç hukuk yolu" olarak kabul edilebileceğini gözlemlemektedir. Ancak bu karar, hiçbir şekilde, KKTC'nin kurulmasıyla ilgili uluslararası topluluğun görüşünü veya Kıbrıs Cumhuriyeti Hükûmeti'nin Kıbrıs'taki tek meşru hükûmet olduğu gerçeğini şüpheye düşürecek şekilde algılanamaz.

Mahkeme, cezaî soruşturmanın Sözleşme'ye göre etkin kabul edilip edilemeyeceği sorusunun başvuruçuların şikâyetlerinin içeriğiyle yakından ilgili olduğu görüşündedir. Bu nedenle bu soruları, başvuruçuların 2. madde şikâyetlerini incelerken cevaplamaya karar vermiştir.

2. madde

Petros Kakoulli'nin öldürülmesi

Petros Kakoulli'nin öldürüldüğü zaman Kıbrıs'taki iki taraf arasındaki tampon bölgenin tam bir sükûnet içinde olmadığını göz önüne alan Mahkeme, sınır güvenliğinin şüphesiz ki otoriteler için yasadışı geçişler ve sınır boyunca şiddet içeren gösteriler gibi özel sorunlar yarattığını kabul etmiştir. Ancak bu durum, güvenlik güçlerine böyle sorunlarla karşılaştıkları her an ateşli silah kullanmaları için açık çek vermez. Aksine, güvenlik güçleri, hayatını kaybetme ve yaralanma riskini en aza indirecek bir bakış açısıyla eylemlerini dikkatlice organize etmekle yükümlüdür. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ni imzalayan devletlerin, insan hakları ve güvenlik konusundaki uluslararası standartlarla uyum sağlama amacıyla, sınır bölgelerinde görev alan güvenlik güçlerine etkin bir eğitim ve ateşli silah kullanabilecekleri yöntem ve şartları konusunda açık ve kesin talimat verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna bağlı olarak Mahkeme, sınır çizgisini geçen sivillere karşı ölümcül güç kullanılmasını haklı çıkarmak için Türk Hükûmeti'nin sunduğu gerekçeyi kabul edememiştir.

Mahkeme, Petros Kakoulli'nin ölümünden önce bir ip ve bıçak taşıyıp taşımadığı veya bunların Türk güvenlik güçleri tarafından ölümünün ardından yerleştirilip yerleştirilmediğini tespit etmeyi zorunlu görmemiştir. Türk güvenlik güçleri Petros Kakoulli'nin öldürülmesi amacıyla veya hayatı için sorumsuz bir ihmalle orantısız güç kullanmaktan kaçınmak zorundaydı.

Her ne kadar sonrasında Bay Kakoulli'nin botlarında bıçak ve ip bulunmuş olsa da güvenlik görevindeki askerler için onu durdurmak veya etkisiz hale getirmek amacıyla silah kullanımına başvurma ihtiyacının ortaya çıktığını makul şekilde düşündürecek bir temel yoktu.

Bunun yanında, sınır çizgisini geçtiğinde askerlerin sözlü uyarısını takiben Bay Kakoulli'nin derhal durmadığı kabul edilse dahi, isteyerek veya meşru amaç eksikliği nedeniyle olsun veya olmasın, etkileri ölümcül olan güç kullanımı için bir temel bulunmamaktaydı. Süregiden karışıklık, kendiliğinden, askerlere şüpheli kabul ettikleri kişilere ateş açma hakkı vermez.

Söz konusu asker, kendisine veya başkalarına karşı yakın bir ölüm veya ciddi yaralanma riski yokken ölümcül güç kullanmıştır. Mahkeme, son kurşunun, kurbanı zaten yaralamış ve etkisiz hale getirmiş olan iki kurşundan dakikalar sonra, bir yakalama yapılmasının mümkün olduğu sırada ateşlenmesi gerçeği karşısında şaşkına dönmüştür.

Mahkeme, bu nedenle, Petros Kakoulli'ye karşı kullanılan gücün ne orantılı ne de "birini yasadışı şiddetten koruma" veya "yasal bir yakalama yapma" amaçları için mutlak gerekli olduğu sonucuna varmıştır. Bu nedenle 2. madde ihlal edilmiştir.

Soruşturmanın etkililiği

Mahkeme, Petros Kakoulli'nin ölümüyle ilgili soruşturmanın etkililiği ve tarafsızlığına dair şüpheleri artıran bazı önemli ihmaller olduğunu tespit etmiştir.

Mahkeme özellikle ikinci otopsinin Petros Kakoulli'nin yaralanmalarını tam olarak ortaya koyamadığını ve bunun da kurşunlara yakalandığı durumun ve güvenlik görevindeki askerlere göre pozisyonunun değerlendirilmesini engellediğini dikkate almaktadır. Buna ek olarak, soruşturma görevlileri bulgularını yalnızca askerlerin ifadelerine dayandırmış ve başka görgü tanığı aramamıştır. Soruşturmacılar kurbanın iddia edilen silahlarla uzak bir mesafeden askerlere ciddi bir tehdit oluşturup oluşturmadığını veya askerlerin aşırı şekilde ölümcül güç kullanmaktan kaçınıp kaçınamayacağını sorgulamamıştır. Ayrıca soruşturmacılar, söz konusu askerinin ilgili askerî talimatta belirtilen çatışma kurallarına uygun davranıp davranmadığını da incelememiştir.

Yukarıdakiler ışığında Mahkeme, KKTC makamları tarafından Petros Kakoulli'nin öldürülmesiyle ilgili yürütülen soruşturmanın ne etkili ne de tarafsız olduğu kanaatine varmıştır. Mahkeme, bununla bağlantılı olarak, Hükûmet'in iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazını reddetmiş ve 2. maddenin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

8. madde

Mahkeme, oybirliğiyle, 8. maddeden altında ayrı bir durumun hasıl olmadığına karar vermiştir.

14. madde

İletilen deliller ışığında başvuru sahiplerinin iddiaları incelenmiş, temelsiz olarak değerlendirilmiş ve Mahkeme, 2 ve 8. maddelerle bağlantılı 14. madde ihlalinin olmadığına karar vermiştir.